

Utmaningsområde Åldrande 2019

Kommunstyrelsens analys av politiska målsättningar inom
utmaningsområdet

Stab och strategi/SPU



**ÖSTRA
GÖINGE**

Innehållsförteckning

Utmaningsområde Åldrande 2019	1
1 Inledning	3
1.1 Göingemodellen	3
1.2 Styrande dokument framtagna och antagna politiskt	3
1.3 Styrande dokument för utmaningsområdet Åldrande	3
1.4 Utvärderingsmodell	4
1.5 Den politiska analysens syfte och utgångspunkter	4
2 Verksamhetsrapport Åldrande	5
3 Analys	6
3.1 Styrdokument	6
3.2 Kommunstyrelsens analys	9
3.3 Identifierade fördjupningsområde	15

1 Inledning

1.1 Göingemodellen

Östra Göinge kommun står inför ständiga utmaningar och kraven på service, högre kvalitet och bättre resultat är många. Dessa krav kommer från medborgare och företag i Östra Göinge, men också från staten och dess myndigheter. Dessa krav måste i sin tur förverkligas utifrån tydliga prioriteringar och begränsade resurser. Detta fordrar en organisation i utveckling med tydligt fokus på ständiga förbättringar där både målstyrning samt uppföljning och utvärdering är viktiga komponenter.

Göingemodellen utgår från en övergripande vision och till denna kopplas sedan tydliga av politiken fastställda utmaningsområden. Prioriteringen att peka ut vissa områden bygger på det faktum att mycket av kommunens verksamheter utgår från av staten bestämda grunduppdrag, men att det utöver detta finns viktiga utmaningar som politiskt måste hanteras lokalt.

Kommunfullmäktige i Östra Göinge har därför lyft fram fyra utmaningsområden till vilka kopplas både långsiktiga inriktningar som mera kortsiktiga resultatmål. Dessa delar utformas i den av kommunfullmäktige antagna Mål- och resultatplanen som har en varaktighet på fyra år. För att förtydliga och fördjupa utmaningsområdena finns också framtagit ett antal olika styrdokument. I avsikt att förverkliga politikens intentioner utarbetar förvaltningen årligen en dokumenterad planering, som i sin tur bryts ner ytterligare inom olika verksamhetsområden.

För att säkerställa och tydliggöra vad som åstadkommes inom förvaltningen är det nödvändigt att det sker en systematiserad uppföljningsprocess och att det utifrån denna sker en utvärdering, både på förvaltningsnivå som på politiska nivåer.

1.2 Styrande dokument framtagna och antagna politiskt

Mål- och resultatplanen är politikens viktigaste styrande dokument. Den utarbetas för att gälla under fyra års period och börjar gälla året efter allmänna val. I den nu gällande planen har politiken fastställt fyra utmaningsområden.

- Boende
- Arbete och företagande
- Kunskap och kompetens
- Åldrande

Till dessa fyra övergripande utmaningsområden foga sedan i Mål- och resultatplanen inriktningar, resultatmål och resultatindikatorer.

Utöver Mål- och resultatplanen finns som komplement en rad politiskt framtagna dokument. På kommunfullmäktigenivå benämns dess som programhandlingar, policy och långsiktiga planer och som har en varaktighet på mer än 10 år. Motsvarande dokument på kommunstyrelse benämns strategier och har ett kortare tidsperspektiv, dock ofta längre än en mandatperiod.

1.3 Styrande dokument för utmaningsområdet Åldrande

För utmaningsområdet Åldrande finns följande fastställda handlingar på de olika politiska nivåerna.

1.3.1 Kommunfullmäktigenivå

- Mål- och resultatplan 2016 – 2019. Fastställd 2016
- Översiktsplan för Östra Göinge kommun. Fastställd 2012
- Programhandling för programområde Stöd, vård och omsorg. Fastställd 2012.
- Programområde Kultur och bibliotek. Fastställd 2012
- Bostadsförsörjningsprogram. Fastställd 2017

1.3.2 Kommunstyrelsenivå

- Det goda åldrandet. Fastställd 2017
- Den goda måltiden. Fastställd 2017
- Trafikstrategi. Fastställd 2017

1.4 Utvärderingsmodell

En viktig del i alla styr- och ledningsmodeller är att det finns en modell för hur uppföljning och utvärdering ska fungera. Hittills har mycket av utvecklingsarbetet kring styr- och ledning fokuserat på att få en väl fungerande målmodell för kommunens verksamheter och där den politiska viljan tydligt ska kunna synliggöras. Däremot har uppföljning och utvärdering hittills inte varit lika påtaglig och väl utformad på de olika nivåerna i den politiska och förvaltningsmässiga modellen. Under 2017 – 2018 har det därför påbörjats ett arbete för att säkerställa en tydlig och sammanhängande struktur. En viktig grund för detta är de av förvaltningen framtagna Verksamhetsrapporterna. De första som togs fram var för Utmaningsområdena Kunskap och kompetens respektive Boende och nu finns också färdigt den tredje som gäller för Utmaningsområdet Åldrande. Till de första verksamhetsrapporterna utarbetades politiska analyser som har antagits av kommunstyrelsen under 2018.

Utifrån Verksamhetsrapporter arbetar politiken enligt följande utvärderingsmodell:

1. Verksamhetsrapport för ett utmaningsområde presenteras för kommunstyrelsen
2. Verksamhetsrapporten remitteras antingen till kommunstyrelsens resultatutskott
3. Utskottet arbetar fram politisk analys kopplat till styrande politiska dokument
4. Analysrapporten överlämnas till kommunstyrelsen för behandling
5. Kommunstyrelsens fastställda analys framläggs för kommunfullmäktige för presentation och genomgång
6. Vid det därpå följande kommunfullmäktigemötet sker politisk debatt kring den framlagda politiska analysen

1.5 Den politiska analysens syfte och utgångspunkter

Det kan finnas olika syften med att göra en utvärdering. Följande intentioner med analyser och utvärdera kan vara:

- öka kunskapen inom utmanings- och uppföljningsområdet
- följa upp de politiska uppsatta inriktningarna och målen och värdera dessa
- identifiera vissa intressanta områden som kan vara av intresse för politiken att lyfta fram och fördjupa sig i

I det här sammanhanget är det viktigt att skilja begreppet utvärdering från begreppet uppföljning. Det senare – uppföljning – är att ses som en kontinuerlig granskning och kan användas mera löpande av förvaltningen för att kontinuerligt följa vad som sker inom den egna verksamheten. Utvärdering är en mera noggrann genomlysning och efterhandsbedömning vid en viss given tidpunkt. Frågeställningar som kan ställas är:

- Vad är målet?
- I vilken utsträckning har detta mål uppnåtts?

- Hur vet man det?

Resultatet av utvärderingen ska sedan sammanställas och analyseras. Fyra frågeord kan vara till hjälp vid analyser:

- Skillnader?
- Tendenser?
- Samband?
- Orsaker?

I analysen kommer man att förhoppningsvis att:

- göra en helhetsbedömning i förhållande till målen
- söka framgångsfaktorer respektive söka orsaker till att man inte når målen
- skapa tankar/idéer kring framtida inriktningar/mål

Det finns en rad utgångspunkter för politiker är säkerställa inför utvärderingsarbetet. Det är viktigt/nödvändigt att:

- sätta sig in i verksamheterna och förstå dessa
- förstå vad förvaltningen vill med sitt arbete inom olika verksamheter
- förstå vilka utmaningar verksamheterna har framför sig
- skapa sig en insikt vad som är reglerat i lagar och förordningar
- skilja på verksamheternas grunduppdrag och det som är uppsatt i lokala politiska mål och dokument
- fokusera på resultat och inte på aktiviteter
- förstå att vissa delar av verksamheterna i dagsläget kan vara svåra att följa upp och utvärdera
- fokusera på och prioritera vissa utvärderingsområden

2 Verksamhetsrapport Åldrande

Med den framlagda verksamhetsrapporten 2019 för utmaningsområdet Åldrande vill den kommunala förvaltningen:

- Ge den politiska organisationen en kunskap och förståelse för förvaltningens uppnådda resultat samt analyser av rådande situation utifrån grunduppdraget.
- Ge politiken, där det är möjligt, referenser till kommunens resultat i relation till andra kommuner samt beskriva trender och tendenser.
- Skapa ökad fokus på analyser för att kunna identifiera utvecklingsområden.

Inom ramen för utmaningsområdet är det en rad verksamheter som berörs:

- Hälsa och omsorg
- Ekonomi och intern service
- Strategi och tillväxt
- Samhällsbyggnad

Utmaningsområdet redovisas utifrån tre områden

- Förebyggande arbete med äldre
- Hemtjänst
- Särskilt boende

3 Analys

3.1 Styrdokument

Nedan följer en utvärdering, analys samt eventuella kommentarer med utgångspunkt från de styrande dokument som nämns punkt 1.3.

3.1.1 Kommunfullmäktige avseende Förebyggande arbete

Mål- och resultatplanen 2016 - 2019

I inriktningstexten för **åldrande** lyfts följande fram:

- Befolkningens medellivslängd i Östra Göinge kommun ökar och för att klara dessa äldre årskullars välbefinnande krävs att stor vikt läggs vid förebyggande och rehabiliterande verksamhet.
- De förebyggande insatserna bör ske genom insatser som ökar äldre människors möjligheter att ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra och som leder till delaktighet i samhället.
- Detta hälsoorienterade synsätt innebär att man arbetar hälsofrämjande utifrån varje individs enskilda förutsättningar och att man stimulerar till en känsla av självständighet och meningsfullhet.

Följande inriktning för **åldrande** är fastställd:

- År 2025 kan de äldre i Östra Göinge leva ett aktivt liv i sin vardag och med ett fortsatt inflytande i samhället. Det innebär att de kan åldras i trygghet och med bibehållet oberoende, samt när så behövs ha tillgång till god vård och omsorg.

Resultatmålet till **åldrande** för år 2019 är följande:

- År 2019 är andelen äldre som bor kvar hemma utan beviljade insatser större.

För att kunna mäta effekterna av resultatmålet har följande resultatindikatorer (med målnivå 2019) fastställts:

- Andel äldre (80+) som bor kvar i ordinärt boende utan beviljade insatser 53 %

Programhandling för Stöd, vård och omsorg

I programhandlingen lyfts vägledande idéer och tankar fram. Kring det förebyggande arbetet är folkhälsoarbetet en viktig del, vars syfte är att styrka hälsa, förebygga ohälsa och skapa stödjande och hälsofrämjande miljöer. Som medborgare ska man ges möjlighet till gemenskap, delaktighet och aktiviteter som verkar för mental och fysisk hälsa samt motverkar isolering. Sociala relationer och gemenskap är en kärnfråga för god hälsa och välbefinnande.

Planeringsdokument/programhandling Översiktsplan 2012.

Den nuvarande Översiktsplanen för Östra Göinge kommunen fastställdes år 2012. För närvarande pågår ett arbete att aktualisera denna och det arbetet beräknas vara klart under 2018/19. Med den förändringstakt som idag finns i det svenska samhället och i Östra Göinge är det nödvändigt att hitta en form för Översiktsplanen så att den hela tiden kan ha en aktuell status. Inför den kommande mandatperioden är detta något som därför bör diskuteras för att politiken ska kunna finna lämpliga former för ett arbete med en mer rullande plan.

Översiktsplan 2012 är ett omfattande planeringsdokument som tar sin utgångspunkt i de under förra mandatperioden av kommunfullmäktige fastställda fokusområden. Av dessa är det i

Översiktsplanen området Boende som har en vis bärighet för analysen i detta dokument och där behandlas särskilt att äldre behöver fler attraktiva boendebalternativ.

Andelen äldre är större i Östra Göinge än i riket och Skåne i övrigt. Även om vi nu får en ny generation äldre som är friskare och aktivare så finns det också en grupp äldre som på grund av sviktande hälsa eller andra orsaker inte har samma möjligheter. De ska också ha ett bra och innehållsrikt liv samt ett tryggt och trevligt boende. Det ska då enligt översiktsplanen finnas tillgängliga bostäder, möjlighet att köpa livsmedel utan tillgång till egen bil och förutsättningar att resa inom och utanför kommunen. Marklägenheter, trygghetsboende, bra service och utbyggd kollektivtrafik är därför nödvändigheter för detta.

Planeringsdokument/programhandling Bostadsförsörjningsprogram 2017 - 2025

I programmet finns om **åldrandet** en beskrivande text som just lyfter fram att antalet personer över 80 år kommer att öka kraftigt efter år 2020. Detta innebär att kommunen i sitt arbete med bostadsförsörjning särskilt måste överväga på vilket sätt de äldres behov av bostäder ska tillgodoses vad gäller tillgänglighet, läge och upplåtelse/boendeformer, samt hur trygghetsskapande åtgärder kan utvecklas i eller i anslutning till boendet.

Utöver denna text finns politiska riktlinjer:

- Kommunen ska verka för flexibilitet och mångfald i boendeformer för äldre.
- Kommunen ska, som en del av planeringen för goda bostäder åt alla, föra en löpande dialog med olika grupper i lokalsamhället för att upprätthålla en god och aktuell kunskap om deras behov och för att kunna tillgodose olika grupperns särskilda behov på bostadsmarknaden..

Programhandling för Kultur och bibliotek

I programhandlingen lyfts äldre fram som en prioriterad grupp, som ska ges tillgång till kultur och bibliotek. En utgångspunkt är att när de äldre inte orkar komma ut till kulturen så ska kulturen komma till dem. Biblioteken har ett stort ansvar för att sprida kultur på bred front inom äldreomsorgen. För att lyckas i den uppsökande verksamheten ska biblioteket kunna erbjuda lämpliga medier för just dessa målgrupper. En samordning av resurserna i den uppsökande verksamheten bör därför göras av berörda parter.

3.1.2 Kommunstyrelsen avseende Förebyggande arbete

Strategin Det goda åldrandet

En övergripande målsättning när man vill förlänga perioden av goda år präglade av god livskvalitet, är att man prioriterar ett förebyggande och hälsofrämjande arbete. Genom att tidigt initiera detta kan man förebygga ensamhet, inaktivitet och ohälsa. I samarbete och genom samverkan med föreningar och frivilligorganisationer kan kommunen verka för att erbjuda "hjälp till självhjälp" och ge förutsättningar, motivation och metoder för var och en att ta ett eget ansvar för sin hälsa.

Andra viktiga direktiv i strategin Det goda åldrandet när det gäller det förebyggande arbetet är följande:

- Förvaltningens ska utgå från varje individs behov och på olika sätt stimulera den äldre till aktivitet. Utbudet av aktiviteter och samhällsservice ska då formuleras och kommuniceras.
- Äldres frivilliga insatser ska stärkas.
- Anhörigstödet ska utvecklas liksom det förebyggande, hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbetet.

- Den fysiska utformningen av samhället ska leda till ett tryggt och tillgängligt samhälle med tillgång till kreativa mötesplatser och alternativa boendeformer, som ska vara anpassade till äldres behov och krav.

Trafikstrategi – En strategi för ett hållbart resande

Trafik och resande är viktiga delar för äldre människor. I den framtagna trafikstrategin lyfts särskilt fram att för många grupper i samhället, bl.a. äldre, är förutsättningarna att förflytta sig till fots helt avgörande. När kommunen utvecklar gångvägnät är det viktigt att anpassa utformningen efter denna grups behov. Detta gäller också när man tar del av kollektivtrafiken, oavsett om det gäller det allmänna kollektivresandet eller när man nyttjar serviceresor. Kollektivtrafikens fordon och hållplatser ska planeras för trafiksäkerhet, trygghet och tillgänglighet.

3.1.3 Kommunfullmäktige avseende Hemtjänsten

Mål- och resultatplanen 2016 - 2019

I inriktningstexten för åldrande lyfts följande fram:

- Varje enskild invånare som kommer i kontakt med kommunens äldreomsorgsverksamhet ska bemötas med respekt och integritet. För att skapa trygghet och delaktighet utformas alla insatser utifrån individens egna förutsättningar och leder till att den enskilde kan leva ett så självständigt liv som möjligt. Det innebär att man har ett avgörande inflytande över valet mellan alternativa insatser och beslut som rör den enskilde.
- En utvecklingstendens är allt fler äldre vill kunna bo i sitt eget hem och bostad. Detta leder till ökat behov av anhörigvård och hemtjänstomsorg.

Programhandling för Stöd, vård och omsorg

I programhandledningen lyfts rätten att välja fram som en viktig del. Det är den enskilde eller dess företrädare som har det avgörande inflytandet över valet mellan alternativa insatser och beslut som rör den enskilde. Individen ska uppleva att han eller hon får stöd och information för att kunna välja den service, de insatser och de utförare man önska inom stöd och omsorg.

3.1.4 Kommunstyrelsen avseende Hemtjänsten

Strategin Det goda åldrandet

I strategin Det goda åldrandet framgår det som ett tydligt i direktivet att förvaltningen ska utgå från varje individs behov. När behovet av välfärdstjänster ökar ska den äldre i så stor utsträckning som möjligt kunna bestämma över när, var och hur olika insatser ska utföras och vem som ska utföra dem.

Den ökande medellivslängden innebär också att antalet äldre sammanboende personer i hög ålder ökar. Två som hjälper varandra klarar sig ofta själva betydligt längre än ensamboende. Det ställer dock krav på att kommunen måste se behoven hos äldre par. Stöd till båda eller avlastning för den ena parten har stor betydelse för deras värdighet, välbefinnande och trygghet.

Måltidsstrategin Den goda måltiden

Den övergripande utgångspunkten och framgångsfaktorn när det gäller maten och måltiden är att den är en del i ett större sammanhang. Vad man äter, när man äter och hur måltiderna ser ut påverkar hälsa och välbefinnande både idag och på lång sikt.

Måltiden ska ses som en resurs och vara en viktig del av vården och omsorgen och verksamheterna ska säkerställa att måltiderna ingår som en viktig del i folkhälsoarbetet.

3.1.5 Kommunstyrelsen avseende Hälso- och sjukvård

Strategin Det goda åldrandet

Maten som serveras ska vara hälsosam, god, vällagad och av bra kvalitet. Detta är en förutsättning för gästerna ska må bra och orka vara aktiva. Innebörden av näringsrik och hälsosam mat är inte densamma för en frisk yngre befolkning som för äldre och sjuka. En förutsättning för näringsriktiga måltider är bra råvaror och kunnig personal med kunskap, engagemang och förmåga att laga bra mat som matgästerna tycker om och mår bra av. Genom detta inspireras gästerna till att göra hälsosamma val.

Goda matvanor, i kombination med framförallt fysisk aktivitet, kan förbygga en rad hälsoproblem. Idag är det belagt att många av vår tids folkhälsoproblem har ett tydligt samband med den mat man äter. Den mat som erbjuds i Östra Göinge kommun har mycket stor betydelse i vården och omsorg för att säkerställa god livskvalitet hos brukarna.

3.1.6 Kommunfullmäktige avseende Särskilt boende

Mål- och resultatplanen 2016 - 2019

I Mål- och resultatplanen framhålls tydligt att alla äldre som kommer i kontakt med kommunens äldreomsorg ska bemötas med respekt och integritet. För att skapa trygghet utformas alla insatser utifrån individens egna förutsättningar.

3.1.7 Kommunstyrelsen avseende Särskilt boende

Strategin Det goda åldrandet

I strategin Det goda åldrandet framgår det som ett tydligt direktiv att förvaltningen ska utgå från varje individs behov vid planering och genomförande av kommunens insatser.

Strategin Den goda måltiden

I strategin framhålls följande delar som viktiga:

- Måltiden ska vara en integrerad del av kommunens verksamhet och kan inom det särskilda boende användas som ett medel för brukarinflytande.
- Verksamheten ska säkerställa att måltiderna ingår som en viktig del i folkhälsoarbetet.
- Trivsamt utformade och inredda lokaler ska bidra till matlust och trivsel samt vara anpassade till äldres behov och förutsättningar.
- Verksamheten ska eftersträva att uppmuntra personalen att delta i måltiden med omsorgstagaren.

3.2 Kommunstyrelsens analys

3.2.1 Övergripande synpunkter

Personalförsörjning

En av de största utmaningarna framöver är att i konkurrens med andra arbetsgivare kunna rekrytera personal med rätt kompetens och inom området hälsa- och omsorg kommer det att råda stor brist på kvalificerad vårdpersonal under överskådlig tid. Det är därför mycket viktigt att kommunen arbetar aktivt och långsiktigt strategiskt med att vara en attraktiv och konkurrenskraftig arbetsgivare för att säkerställa en bra personalförsörjning. Idag är konkurrensen hård om personalen från andra kommuner, myndigheter och från den privata sektorn. Befolkningsutvecklingen kommer ytterligare att öka behoven och därmed konkurrensen om kvalificerad vård- och omsorgspersonal.

En översyn av sammansättningen av personalkategorier inom vård- och omsorg måste göras för att säkerställa att personalen används på bästa sätt genom att t.ex. avlasta undersköterskorna från enklare och mer rutinbetonade arbetsuppgifter. Att man får arbeta med de saker man är utbildad för gör också arbetet mer meningsfullt och intressant för medarbetarna och bidrar till att kommunen blir en konkurrenskraftig arbetsgivare.

Ledarskapet

Kommunstyrelsen vill särskilt framhålla ledarskapet i kommunen som avgörande för att uppnå målsättningen att vara en attraktiv och konkurrenskraftig arbetsgivare. En jämförelse mellan skolans värld och äldreomsorgens ger intryck av att fokus på ledarskapet inom skolan av tradition varit högre än inom äldreomsorgen. Det finns tydligt uttalade krav från staten på vad det innebär att vara rektor i skolan och det finns särskilda obligatoriska akademiska ledarskapsutbildningar för rektorer/skolledare. Motsvarande saknas inom äldreomsorgen och det blir då en viktig fråga hur man som kommun kan verka för att säkerställa ett gott ledarskap inom äldreomsorgen.

Digitalisering

I samband med omvärldsanalyser och trendspaningar nämns digitalisering nästan alltid som en av de viktigaste möjligheterna att möta kommunernas utmaningar inte minst inom utmaningsområdet åldrande, där belastningen och kraven på kommunernas verksamheter väntas bli extra stora under kommande år. Digitalisering kan frigöra resurser för omvårdnad och kundnära relationer, balansera det förväntat ökade personalbehovet etc. Därför är en utveckling av digitala verksamhetssystem nödvändigt för att klara ökade krav och behov. Det är med stor sannolikhet att det inom vård- och omsorgsverksamheten som digitalisering kan ge mycket stora effekter för kommunen. Kommunstyrelsen efterlyser därför en redovisning av hur man arbetar med digitalisering inom området åldrande för att möta de utmaningar. Vilka är strategierna, åtgärderna, de förväntade effekterna etc.? Har kommunen tagit tillvara på möjligheten att utnyttja den digitala tekniken i samband med att man nu bygger om- och till kommunens äldreboenden, hur ser planen ut när det gäller digital teknik som stöd för hemtjänstens och hemsjukvårdens verksamhet i byarna och på landsbygden?

Privata utförare

Kommunfullmäktige har, i enlighet med vad kommunallagen föranstaltar, antagit program för uppföljning av privata utförare som ska tillämpas från och med år 2020. Det är angeläget att denna uppföljning redovisas även i verksamhetsrapporterna för att det ska vara möjligt för kommunstyrelsen att göra en bedömning av det samlade resultatet inom kommunstyrelsens ansvarsområde. Inom utmaningsområde åldrande finns privata leverantörer som kommer att omfattas av denna uppföljning.

Tvärsektoriell redovisning

Kommunstyrelsen menar, liksom vid förra analystillfället, att verksamhetsrapporten är alltför inriktad på enbart det egna ansvarsområdet och saknar beskrivningar av hur man samverkar över verksamhetsgränser och med andra aktörer i samhället som är viktiga för de äldres

levnadsvillkor inom till exempel områdena samhällsplanering, kollektivtrafik, bostadsmarknad samt kultur och fritid.

3.2.2 Hur har synpunkterna i den politiska analysen från 2018 beaktats i verksamhetsrapporten?

I den förra politiska analysen pekade kommunstyrelsen på ett antal punkter där man lyfte fram vissa angelägna åtgärder eller önskade förändringar. Kommunstyrelsen identifierade också tre fördjupningsområden för fördjupad analys:

- Bredare samverkan mellan kommunens verksamheter men också med externa aktörer kring alla de faktorer som har betydelse för de äldres livskvalité och möjlighet att leva ett oberoende och värdigt liv.
- Göra en bred, grundlig och förutsättningslös genomlysning av kommunens biståndsbedömning.
- Fördjupa kunskapen kring effekterna av det förebyggande arbetet för de äldres livsvillkor i kommunen.

Kommunstyrelsen saknar i verksamhetsrapporten redovisning av hur förvaltningen under året förhållit sig till dessa fördjupningsområden och flera av de andra punkter som lyftes fram i den förra politiska analysen. Har man arbetat med dem och i så fall på vilket sätt och med vilket resultat eller har man inte gjort det och i så fall varför? Det är viktigt att de synpunkter och de förslag till fördjupningsområden som kommunstyrelsen lyfter fram beaktas i verksamheten och att det sker en återkoppling så att uppföljningen blir trovärdig, meningsfull och styrande.

3.2.3 Synpunkter i nuvarande analys

3.2.3.1 Förebyggande arbete

Öppna verksamheter

I verksamhetsrapporten framhålls att antalet besökare till kommunens öppna verksamheter har minskat. Som förvaltningen framhåller så finns det sannolikt naturliga förklaringar till att antalet besökare minskar, t.ex. den vilande mötesplatsen till följd av ombyggnad av Västanvid. I anslutning till detta vill kommunstyrelsen emellertid framhålla att det inte är självklart att ett minskat antal besökare vid kommunens öppna aktiviteter alltid är negativt utan att det kan vara positivt om förklaringen är de äldre aktiverar sig av egen kraft eller deltar i andra aktiviteter än kommunens.

Generationsövergripande

En viktig frågeställning när det gäller det förebyggande arbetet är att hitta vägar för att komma i kontakt med och motivera pigga och vitala äldre människor att bidra som frivilligresurser inom omsorgen och inom andra kommunala verksamheter, t.ex. som seniorer i skolan. Många äldre har mycket kraft och kapacitet och är en resurs som verkligen kan göra skillnad inom verksamheterna.

Kommunstyrelsen menar att en viktig del av det förebyggande arbetet bör vara att skapa förutsättningar för möten mellan generationer - att äldre och yngre får mötas. Det är stimulerande för äldre att träffa ungdomar och barn och det är nyttigt för barnens utveckling att träffa äldre människor och ta del av deras erfarenheter och livsvillkor. Kommunen bör därför både i verksamhetsplaneringen och i samhällsplaneringen i stort verka för sådan generationsövergripande samvaro. Det kan t.ex. handla om samlokalisering av förskolor och

bostäder för äldre eller att innehållet i verksamheten utformas så att sådana fruktbara möten uppstår.

Egenansvar

Kommunstyrelsen vill i detta sammanhang lyfta frågan om kopplingen mellan individens egenansvar och det offentligas ansvar och möjlighet att tillgodose alla de behov och önskemål som finns i samhället. Detta är en fråga som rymmer flera dimensioner. Det är viktigt att var och en tar ansvar för sin egen livssituation och i tid funderar över vilken boendeform som bäst svarar mot de behov man har i det skede som man befinner sig i livet. Det kan ofta vara en fördel att i tid lämna en bostad som ställer allt för höga krav på eget underhåll i förhållande till vad kroppen förmår. Samhällets resurser utnyttjas också mer effektivt om fler människor anpassar sitt boende utifrån sin förmåga. Samtidigt finns det starka känslomässiga bindningar och ekonomiska fördelar till en bostad eller plats som varit ens hem i många år som gör det svårt att fatta ett långsiktigt rationellt beslut kring det egna boendet. Kommunstyrelsens ser det som en viktig del av det förebyggande arbetet att människor får information om vilka boendialternativ som finns beroende på de behov man har och får möjlighet att tillsammans med någon reflektera över vad olika alternativ kan innebära för den egna boendesituationen och för den egna livskvalitén. Det är naturligtvis helt nödvändigt att det då också finns ett utbud av bostäder i kommunen som passar de olika behov och krav som finns i den äldre befolkningen.

Bostäder

Bostadsmarknadens funktion är således en central pusselbit när det gäller möjligheten till ett bra liv för de äldre i kommunen. Det är därför en viktig del av kommunens förebyggande arbete att verka för att det finns bostäder som passar olika kategorier äldre; t.ex. för den som vill lämna en villa för en bostad med mindre krav på eget underhåll och närmare kommersiell och offentlig service och kollektivtrafik. Attraktiva boendialternativ för äldre får även positiva effekter för andra grupper genom s.k. flyttkedjor där t.ex. yngre hushåll kan flytta in i lediga villor.

Samverkan och förebyggande arbete

För ett bra förebyggande arbete är samverkan viktigt. Det gäller såväl samverkan mellan kommunens verksamheter internt som samverkan externt med övriga samhället. För att äldre ska kunna leva ett självständigt och aktivt liv är trygga trafikmiljöer och tillgängliga bostäder viktiga. Detta är frågor som måste ges en central plats i kommunens samhällsplanering och kommunen måste samverka strategiskt med aktörer som har inflytande inom dessa områden; bostadsföretag, Region Skåne, Trafikverket etc.

En viktig del av det förebyggande arbetet är att det finns ett bra utbud av stimulerande och intressanta kultur- och fritidsaktiviteter som möjliggör sociala kontakter och upplevelser för de äldre. Det bidrar till att de äldre är aktiva och behåller sin fysiska och mental hälsa längre upp i åldrarna. Även här är det viktigt att det sker en samverkan mellan kommunens olika verksamheter och med andra aktörer som kan bidra till ett sådant utbud.

Enligt verksamhetsrapporten påbörjades under 2018 hembesök till dem som fyllt 77 år. Kommunstyrelsen menar att det hade varit angeläget med förebyggande insatser även bland äldre redan i åldrarna 60-65 år. Exempel på insatser för denna grupp skulle kunna vara kost- och näringslära, kunskap om vikten av motion, etc.

3.2.3.2 Hemtjänst

Gränsdragning

Hemtjänsten är en verksamhet som skiljer sig från annan kommunal verksamhet genom att den utförs hemma hos dem som är föremål för den. Det innebär speciella utmaningar när det

gäller planering och logistik. Hemtjänsten är också komplex på det sättet att det finns flera viktiga gränsdragningsfrågor att beakta t.ex. i förhållande till hemsjukvård och till den specialistsjukvård som landstinget ansvarar för och som måste lösas på ett bra sätt för att den enskilde brukaren inte ska komma i kläm.

Beviljade/fördelade timmar

I verksamhetsrapporten framhålls att trenden med ökat antal timmar fördelad tid håller i sig, samtidigt som antalet individer med beslut inte ökar. Kommunstyrelsen noterar att detta uppmärksammades redan i förra årets verksamhetsrapport och att man då framhöll som förklaring att de enskilda besluten i genomsnitt innehöll fler beviljade timmar än tidigare. Verksamheten framhöll då också att man inte kunnat analysera orsakerna till detta men att det var högt prioriterat att göra det. Kommunstyrelsen hade därför förväntat sig en redovisning av resultat och analys i årets verksamhetsrapport men konstaterar att en sådan saknas och undrar varför, särskilt som det i förra rapporten betonades att analysen var högt prioriterad. Det är viktigt att undersöka varför antalet beviljade timmar per beslut ökar så att man kan ta ställning till om det behöver vidtas några åtgärder för att vända trenden eller om det är faktorer som kommunen inte kan påverka som driver utvecklingen.

Kommunstyrelsen noterar också att terminologin skiljer sig åt mellan årets och förra årets verksamhetsrapport. I den förra rapporten talas det om en ökning av antalet ”beviljade timmar” medan det i den nu aktuella rapporten talas om ”fördelade timmar”. Kommunstyrelsen menar att det är viktigt att ha en konsekvent benämning på de mått och företeelser som rapporteras över tid. Annars blir det svårt för mottagaren att veta om det är samma sak som redovisas eller om det är något annat och därmed blir det också svårt att förhålla sig till materialet.

Översyn biståndsbedömning

I verksamhetsrapporten framhålls att hemtjänsten fortsatt under 2018 haft ekonomiska utmaningar. Kommunstyrelsen menar att ett långsiktigt arbete för en bättre ekonomi inom hemtjänsten sannolikt måste omfatta flera centrala frågor kring biståndsbedömningen.

Kommunstyrelsen menar, liksom vid förra analystillfället, att det är angeläget att göra en bred, grundlig och förutsättningslös utredning av kommunens biståndsbedömning. Kommunen bör bl.a. utreda möjligheten till ett mer flexibelt förhållningssätt när det gäller det bistånd som ges till kunder/brukare; ett förhållningssätt som medger större möjligheter att anpassa insatserna ute i verksamheten utifrån den enskildes behov vid varje besökstillfälle. Detta skulle dels minska kostsam tid som idag läggs på formella biståndsbeslut, dels möjliggöra ett mer individanpassat arbetssätt ute hos brukarna i linje med kommunstyrelsens strategi ”Det goda åldrandet” som utgår från en vilja att stärka individens självbestämmande, oberoende och inflytande över sin vardag. En sådan förändring är också i linje med kommunens tillitsbaserade styrning i enlighet med Göingemodellen, där de enskilda medarbetarna, inom ramen för sitt ansvarsområde, ges stor frihet att utföra sitt arbete utifrån aktuella förutsättningar och kundspecifika behov. Intrycket är att denna möjlighet idag i stor utsträckning saknas i hemtjänstens arbete som är detaljreglerat i biståndsbeslut och överhuvudtaget förefaller vara påtagligt ”minutstyrt” jämfört med kommunens andra verksamheter.

Genom en ändring i socialtjänstlagen har lagstiftaren nyligen också medgett en ökad flexibilitet när det gäller stödinsatser till äldre. Kommunerna får nu utan föregående behovsprövning erbjuda bl.a. hemtjänstinsatser till äldre under förutsättning att den enskilde informerats om i vilken utsträckning och på vilket sätt han eller hon kan påverka utförandet av insatserna, på vilket sätt kommunen följer upp insatserna, och om att man ändå alltid som enskild har rätt att ansöka om bistånd genom formell prövning.

Personal

När det gäller hemtjänstens ekonomi är det också angeläget att verkligen säkerställa att personalresurserna används på rätt sätt. I verksamhetsrapporten nämns att den fördelade tiden i hemtjänsten, vid frånvaro på grund av sjukdom ofta utförs av ordinarie personal på kvalificerad övertid på grund av för låg grundbemanning eftersom det råder brist på undersköterskor, något som kraftigt driver upp kostnaderna.

Ett annat område där man bör undersöka om personalresurserna kan användas mer effektivt rör matdistributionen. Idag används vård- och omsorgspersonal för matdistribution. För att frigöra resurser som idag binds upp till matdistribution och andra måltidsrelaterade sysslor till vård- och omsorgssysslor bör alternativa sätt att distribuera maten i hemtjänsten, till exempel via privata aktörer, undersökas.

Kommunstyrelsen menar att ett genomgripande utvecklingsarbete är angeläget när det gäller kommunens hemtjänst som beaktar de aspekter som nämnts ovan och vill därför se en löpande redovisning av hur det fortskrider bland annat i kommande verksamhetsrapporter.

Trots att hemtjänsten, som det framhålls i rapporten, fortsatt har ekonomiska utmaningar är dock genomsnittskostnaderna inom hela området Hälsa och omsorg i Östra Göinge fortfarande lägre än i riket, vilket är viktigt att framhålla för att få en rättvisande bild av helheten.

Digitalisering

Inom hemtjänsten finns sannolikt en stor potential för rationalisering genom ny teknik som på sikt t.ex. kan minska behovet av att fysiskt besöka varje brukare lika ofta som idag. Det kan handla om kameror i hemmen, användande av robotar, teleteknik etc., åtgärder som ofta av de äldre upplevs ge större trygghet snarare än att vara integritetskränkande. Som nämnts ovan är det sannolikt i de kundnära verksamheterna som nyttjandet av ny teknik kommer att ge störst effekter och kommunstyrelsen vill gärna se en beskrivning av hur man strategiskt arbetar med denna fråga inom hemtjänsten.

Positiv utveckling

Till helhetsbilden hör att Östra Göinge fortsätter att vara bland de kommuner som har bästa resultat i socialstyrelsens undersökning av hur nöjda brukarna är med den service som kommunen tillhandahåller, vilket är mycket glädjande och pekar på att Östra Göinge bedriver en hemtjänst av hög kvalitet.

Kommunstyrelsen vill i detta sammanhang också framhålla Trygg hemgång respektive det mobila läkarteamet som två mycket bra och viktiga verksamheter som ger god kvalitet och trygghet för de äldre.

3.2.3.3 Särskilt boende

Just nu gör kommunen en av sina största satsningar någonsin, när det gäller att skapa goda och ändamålsenliga särskilda boenden för de äldre, genom den om- och nybyggnad som genomförs av den kooperativa hyresrättsföreningen Göingebygden trygga hem, där kommunen är medlem. Kommunstyrelsen noterar som positivt att verksamheten i samband med den fortsatta utbyggnaden nu också gjort en förnyad analys av hur många boendeplatser som behöver finnas vid äldreboendena för att motsvara det demografiska behovet under kommande år.

3.2.3.4 Den goda måltiden

Kommunstyrelsen vill positivt uppmärksamma det konsekventa arbete som görs när det gäller att förbättra måltiderna och måltidssituationen på äldreboendena och med att minska tiden för

nattfasta. Kommunstyrelsen delar också bedömningen att införandet av avdelningskök på Västanvid kommer att påverka upplevelsen av måltiden och måltidssituationen positivt.

3.3 Identifierade fördjupningsområde

I Verksamhetsrapporten 2019 för Åldrande beskrivs resultat av kommunens arbete inom detta område. Genomgående finns ett antal områden som politiken särskilt vill lyfta fram för fördjupade analys och diskussion

3.3.1 Biståndsbedömning

Kommunstyrelsen menar, liksom vid förra analystillfället, att det är angeläget att göra en grundlig genomlysning av kommunens biståndsbedömning; kostnader, vad den ska omfatta, hur tiden hos den enskilde kan användas mer situationsanpassat etc. i enlighet med vad som nämns i aktuellt avsnitt ovan.

3.3.2 Digitalisering

Kommunstyrelsen vill se ett starkt fokus på hur man kan utnyttja digitaliseringens möjligheter inom vård- och omsorg för att möta de framtida utmaningar vi ser i vår omvärldsbevakning. Framtiden, med en kraftig ökning av antalet 80+ några år in på 2020-talet, är snart här och det är angeläget att så fort som möjligt ta fram en handlingsplan för hur digitalisering kan bidra till en verksamhet som möter det ökade behovet i den äldre befolkningen.

3.3.3 Egenansvar boende

Kommunstyrelsen vill inom det förebyggande arbetet se en fördjupning kring frågan om egenansvar. Hur kan man stödja de äldre på bästa sätt att fatta svåra beslut kring sitt eget boende som innebär ökad trygghet för individen och goda förutsättningar för kommunen att bedriva en god hemtjänst och hemsjukvård för alla som har behov av det?